

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-51-14
Otsuse kuupäev	11. märts 2015
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Eerik Kergandberg, Saale Laos, Jüri Põld ja Tambet Tampuu
Kohtuasi	Tulundusühistuseaduse § 41 lõike 1 (1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduspärasuse kontroll
Menetluse alus	Tartu Maakohtu 12. novembri 2014. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-60785
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Jätta Tartu Maakohtu taotlus rahuldamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. 8. veebruaril 2012 toimus tulundusühistu Tartu Tarbijate Kooperatiiv (kostja) erakorraline üldkoosolek. Teade koosoleku toimumise kohta avaldati ajalehes Tartu Postimees ja kostja kaupluste infostendidel. Üldkoosolek oli liikmete vähese osaluse tõttu otsustusvõimetu. 17. veebruaril 2012 toimus erakorralise üldkoosoleku korduskoosolek, mille kutse avaldati ajalehes Tartu Postimees. Sellel koosolekul võeti vastu otsus muuta põhikirja punkti 10.9 esimest lauset ja sõnastada see järgmiselt: „Nõukogu valitakse viieks aastaks.“

2. Kersti Luhamaa ja Marko Luhamaa (hagejad) ei osalenud kummalgi eelmises punktis nimetatud koosolekul ega teadnud nende toimumisest. Hagejad esitasid hagi tuvastamiseks kostja 17. veebruari 2012. a erakorralise üldkoosoleku korduskoosoleku otsuse tühisus, kuna üldkoosoleku kokkukutsumisel rikuti oluliselt koosoleku kokkukutsumise korda.

3. Kostja oli seisukohal, et 17. veebruari 2012. a üldkoosoleku kokkukutsumisel korda ei rikutud, kuna tulundusühistuseaduse (TÜS) § 41 lõige 1 ei keela põhikirjas teistsugust koosoleku kokkukutsumise korda sätestamast. Kostja põhikirja p 9.8 näeb ette teistsuguse korra. TÜS § 41 lõike 1 dispositiivsusele viitab sama seaduse § 6 lõike 1 punkt 7, mille järgi märgitakse põhikirjas üldkoosoleku kokkukutsumise kord ja tähtaeg. TÜS § 3 alusel tuleb TÜS-i kohaldada koosmõjus äriseadustikuga. TÜS § 64 lõike 2 järgi tuleb nõukogu puhul lähtuda äriseadustikus aktsiaseltsi kohta sätestatust. Äriseadustiku (ÄS) § 294 lõige 1 näeb ette, et kui aktsiaseltsil on üle 50 aktsionäri, ei pea aktsionäridele teateid saatma, kuid üldkoosoleku toimumise teade tuleb avaldada vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Alates 31. märtsist 2014 näeb sarnase regulatsiooni ette ka TÜS § 41 lõige 1².

4. Alternatiivselt taotles kostja 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud TÜS § 41 lõike 1 (vaidlusalune norm) põhiseaduse (PS) vastaseks tunnistamist, kuna see rikub ettevõtlusvabaduse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Regulatsioon koormas põhjendamatult tulundusühistuid üldkoosoleku

kokkukutsumisel enam kui näiteks aktsiaseltse. Sellisel ebavõrdsel kohtlemisel puudus legitiimne eesmärk.

5. Hageja vaidles kostjale vastu, tuues välja, et kuni 30. juunini 2009 kehtinud TÜS § 41 lõige 1 võimaldas põhikirjas ette näha seaduses sätestatud teistsuguse üldkoosoleku kokkukutsumise korra. TÜS § 3 lõige 1 sätestab, et ühistule kohaldatakse äriseadustikus osaühingu kohta sätestatud, kui TÜS-ist ei tulene teisiti. Seega võimaldab TÜS § 3 aktsiaseltsi kohta sätestatud kohaldada ühistule üksnes juhul, kui TÜS-is on see otsesõnu ette nähtud. Üldkoosoleku kokkukutsumise kohta selle kohta viidet ei ole.

6. Hageja leidis, et kehtinud norm ei piiranud kostja ettevõtlusvabadust. ÄS § 172 lõige 1 sätestab, et osanike koosoleku toimumise teade saadetakse osanike aadressil või e-posti aadressil, ja sellest tulenevalt oleks kostja saanud teate saata ka e-postiga. Kuna TÜS § 3 lõige 1 viitab osaühingu kohta käivatele sätetele, on seadusandja pidanud tulundusühistuid kõige sarnasemaks osaühingutega, mitte aktsiaseltsidega. TÜS ei viita aktsiaseltside kohta sätestatud, v.a nõukogu tegevuse puhul, kus ÄS-i osaühingute regulatsioon viitab aktsiaseltside sätetele. Seetõttu ei saa tulundusühistute regulatsiooni võrrelda aktsiaseltside regulatsiooniga. Normi põhiseaduse vastaseks tunnistamine rikuks hagejate õiguspärasest ootusest, et neid tuli teavitada üldkoosoleku kokkukutsumisest personaalselt.

TARTU MAAKOHTU OTSUS

7. Tartu Maakohus jättis taotluse tuvastada üldkoosoleku korduskoosoleku otsuse tühisus rahuldamata, tunnistades põhiseaduse vastaseks ja jättes kohaldamata TÜS § 41 lõike 1 alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis.

8. Säte on asjassepuutuv, kuna hagi on esitatud üldkoosoleku otsuse tühisuse tuvastamiseks. PS § 31 sätestab ettevõtlusvabaduse, PS § 9 lõike 2 järgi laieneb §-s 12 sätestatud võrdsuspõhiõigus ka juriidilistele isikutele.

9. TÜS § 41 lõige 1 kohtles tulundusühistuid teisiti, kuna ei lubanud üldkoosolekut kokku kutsuda muul moel kui kirjalikke teateid saates, mis tähendas suurte kulutuste tegemist. Samas ei olnud sellist korda kehtestatud suure aktsionäride arvuga aktsiaseltside suhtes (ÄS § 294 lõige 1). Mõistlikult ei ole võimalik põhjendada, miks oli tulundusühistutele kehtestatud oluliselt koormavam üldkoosoleku kokkukutsumise kord. Ei ole põhjendatud, et tulundusühistud pidid tegema ebaproportsionaalseid kulutusi selleks, et kutsuda kokku kõrgeim juhtorgan. Tulundusühistu liikmed ei vaja suuremat kaitset kui aktsionärid. TÜS § 41 lõikest 1 tulenenud õiguste riivel puudus legitiimne eesmärk. Alates 31. märtsist 2014 kehtiva regulatsiooni järgi ei pea üle 50 liikmega tulundusühistu enam teateid igale liikmele eraldi kirjalikult saatma. Enne 1. juulit 2009 võis tulundusühistu põhikirjaga ette näha teistsuguse üldkoosoleku toimumise teate edastamise korra.

10. Kuna TÜS § 41 lõige 1 on põhiseaduse vastane ja kehtetu, siis lähtus kohus ÄS § 294 lõikest 1, arvestades 31. märtsil 2014 kehtima hakanud TÜS § 41 lõikega 1². Kostja põhikirja punkt 9.8 oli seadusega kooskõlas ja erakorralise üldkoosoleku korduskoosoleku kokkukutsumise teated vastasid seaduse ja põhikirja nõuetele.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

11. Riigikogu leiab, et tulundusühistute ettevõtlusvabaduse piiramiseks ja erinevaks kohtlemiseks oli olemas mõistlik põhjus, kuid normist tulenenud riive ei pruukinud olla proportsionaalne.

12. Vaidlusalusest sättest tulundusühistule tulenev kohustus sarnanes selle jõustumise ajal kehtinud osaühingu juhatuse kohustusega saata osanike koosoleku toimumise teade kõigile osanikele (ÄS § 172 lõige 1). Samal ajal oli aktsiaseltsi juhatus kohustatud saatma üldkoosoleku toimumise

teate aktsionäridele üldjuhul tähitud kirjaga (ÄS § 294 lõige 1), kuid enam kui 50 aktsionäri puhul võis teate avaldada üleriigilise levikuga päevalehes. Tulundusühistute regulatsioon sarnaneb pigem osatühingute regulatsiooniga – tulundusühistus on igal liikmel üks hää, olenemata osamaksu suurusest (TÜS § 43), aktsiaseltsis sõltub aktsionäri hääleõigus aktsiate arvust (ÄS § 236 lõige 1).

13. Tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumise reeglid riivavad ettevõtlusvabadust. Vaidlusalune kord kehtestati muudatuse kehtestanud seaduse eelnõu seletuskirja järgi eesmärgiga, et üldkoosoleku toimumisest saaksid teada võimalikult paljud ühistu liikmed. Sellega kaitstakse ühistu liikmete õigusi ja huve nii, et üldkoosoleku toimumisest saadaks õigel ajal teada ja sellel arutatavate küsimustega tutvuda. See on õiguspärane eesmärk. Vaidlusalusest normist tulenev riive on eesmärgi saavutamiseks sobiv. Alternatiivsete meetmetena võib näha e-posti kasutamist, teate avaldamist ajakirjanduses ja veebis, mis võivad olla ühistu jaoks vähem koormavad, kuid ei pruugi olla teate postiga saatmisest tõhusamad. Mõõdukuse hindamisel tuleb arvestada, et üldkoosoleku toimumisest teavitamine ja arutatavate küsimustega varakult tutvumine on oluline ühistu liikmete huvide kaitsmiseks ega ole mõne liikmega ühistu puhul liialt koormav. Samas võib selline kohustus olla sadade või tuhandete liikmetega ühistute puhul siiski ebaproportsionaalselt koormav.

Hagejad

14. Hagejate hinnangul on vaidlusalune norm põhiseaduspärane ja maakohus tõlgendas normi valesti.

15. Norm ei piiranud kostja ettevõtlusvabadust, kuna sellest ei tulenenud, et teade tulnuks saata tähitud kirjaga, samuti ei näinud see ette lihtkirjaga saatmise nõuet. Normi järgi pidi teade saajani jõudma vähemalt nädal enne üldkoosoleku toimumist.

16. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 68 lõige 1 lubab tahteavalduse teha mis tahes viisil, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. TÜS § 41 lõige 1 ei näinud koosolekuteatele ette kindlat vormi, seega võis teate saata ka e-kirjaga. Sõnaselgelt võimaldab e-kirjaga kutsete saatmist ÄS § 172 lõige 1.

17. E-kirja saatmine ei maksa midagi või on kulutused minimaalsed. Kostjal oli 31. detsembri 2013. a seisuga 38 765 liiget. 50 000 e-kirja saatmise teenuse kuutasu on nt 129 või 185 eurot. Ka e-kirja puhul on võimalik kutsete saajani jõudmist tõendada, nt küsides kättesaamise kinnitust automaatselt või kirjas. TÜS § 15 lõige 2 võimaldab liikmete nimekirja kanda ka muid andmeid peale seaduses sätestatud, seega ka e-posti aadressi. Normis kasutatud terminit „aadress“ ei saa samastada elu- või asukohaga, kuna aadressiks võib olla ka e-posti aadress. Seadusandja on erinevates seadustes täpsustanud sõna „aadress“ tähendust. Isegi kui kostjale ei ole teada tema liikmete e-posti aadressid, tuleneb see tema enda tegevusetust ega anna alust väita, et vaidlusalune norm on liiga koormav.

18. Isegi kui asuda seisukohale, et teated tuli saata lihtkirjaga, ei olnud tegu ebaproportsionaalselt suurte kulutustega. 40 000 lihtkirja saatmise kulu üldkoosoleku ja selle korduskoosoleku kokkukutsumiseks oluks küll 44 000 eurot, aga arvestades kostja varade mahtu ja majandustulemusi, ei oleks see olnud ebaproportsionaalselt koormav. Kostjal oli 2013. a lõpu seisuga vara üle 28 miljoni euro, eelmiste perioodide jaotamata kasum üle 20 miljoni euro ja 2013. a müügitulu üle 55 miljoni euro. Pealegi on kostja regulaarselt saatnud kõigile liikmetele liikmelehti ja ka küsitluslehti, seda ilmselgelt mitte ülearu kulukaks pidades. Jaekaubandusega tegelevatele ettevõtjatele on postiga erinevate materjalide, sh reklaami saatmine, osa tavapärasest majandustegevusest. Norm ei riivanud kostja ettevõtlusvabadust, kuna ei piiranud kostja majandustegevust suhtes kolmandate isikutega, vaid reguleeris kostja sisemisi suhteid oma liikmetega.

19. Tulundusühistute ja aktsiaseltside kohta kehtestatud kordade erinevus oli põhjendatud. Tulundusühistuid tuleb võrrelda osatühingutega. ÄS § 172 järgi ei piisa osatühingute osanike

üldkoosolekust teavitamiseks avalikust teatest. Erinevalt aktsiaseltsist sõltub tulundusühistu liikmele kasumi jaotamine liikme panustamisest ühistusse, mille otsustab üldkoosolek (TÜS § 30). Aktsiaseltsis prevaleerib investeerimishuvi, tulundusühistu, eriti tarbijaühistu puhul huvitub liige eelkõige ühisest majandustegevusest. Tarbijaühistus tarbitakse kasumi arvelt, mida ei võeta välja dividendidena, kasumisaamine seisneb eelkõige odavamas ostukorvis. Tulundusühistute seaduse eelnõu seletuskirja järgi saab tulundusühistu abil arendada isikutevahelist koostööd olukorras, kus iga üksikisiku võimalused ei luba saavutada loodetud majanduslikke eesmärke. Saksa õiguskirjanduses märgitakse, et tulundusühistu eesmärk on liikmete personaalne toetamine. Erinevalt aktsiaseltsist on tulundusühistu liikmed äriühingu juhtimist puudutavates küsimustes vähem kogenenud ja vajavad rohkem riigi kaitset. Aktsionäride nimekirjaga saab avalike allikate kaudu tutvuda, kostja aga oma liikmeid ei avalikusta, mistõttu on ka võimalik, et kutsete saatmisega manipuleeritakse. Seetõttu on eriti oluline, et info üldkoosoleku toimumise kohta jõuaks kõikide liikmeteni.

20. Ka muudel juhtudel näevad seadused ette erinevatele äriühingutele erinevad reeglid, näiteks aktsiaseltsi korralise üldkoosoleku kokkukutsumiseks on kehtestatud kolmenädalane etteteatamistähtaeg, tulundusühistul aga ühenädalane (ÄS § 294 lõige 3, TÜS § 41 lõige 1). Eri liiki äriühingutele erinevate reeglite kehtestamine ja seeläbi nende erinev kohtlemine ei ole iseenesest põhiseadusega vastuolus.

21. Seadusandja selge tahe on olnud, et tulundusühistu liikmeid peab üldkoosoleku toimumisest isiklikult teavitatama. Aktsiaseltsi puhul kehtib juba 1998. aastast põhimõte, et suure aktsionäride arvu puhul piisab üldkoosoleku toimumisest teavitamiseks avalikust teatest. Seevastu 2002. aastal jõustunud tulundusühistu seadus nägi algusest peale ette, et üldkoosoleku kokkukutsumise teated tuleb saata kõigile liikmetele, sõltumata liikmete arvust. Seaduse eelnõu seletuskirjas märgiti, et üldkoosoleku läbiviimise eelduseks on selle toimumisest kõigile liikmetele teatamine. Kostjaga sarnased tarbijaühistud mõistsid vaidlusalust normi selliselt, et liikmeid tuli teavitada üldkoosoleku toimumisest. Ka 31. märtsil 2014 jõustunud muudatuste järel näeb seadus ette liikmete isikliku teavitamise nõude.

22. Nõue anda üldkoosoleku toimumisest teada kirjaliku kutsega kehtib ka Euroopa ühistu puhul. Seejuures ei tehta ka suure liikmeskonnaga ühistutele erandit.

23. Kui kostja põhiõigusi ka riivatakse, siis eesmärgiga kaitsta ühingu liikmeid. Tulundusühistu ei täida seadusest tulenevat eesmärki, kui liikmed ei saa osaleda üldkoosolekul. Liikmeid tuleb kaitsta eriti tarbijaühistute puhul. Seega riivatakse kostja õigusi proportsionaalselt. Kostja üldkoosolekutest osalemise statistika näitab, et individuaalse kutsete saatmise ja avaliku teavitamise puhul erineb osavõtjate arv kordades avaliku teavitamise kahjuks. Liikmete õiguste kaitse vajadus, arvestades tulundusühistu olemust, kaalub üles ühistu huvi kulusid kokku hoida.

24. Normi põhiseaduse vastaseks tunnistamisel seatakse tulundusühistu liikmed tagantjärei halvemasse olukorda. Hagejatel oli õiguspärane ootus, et 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 tuli hagejaid teavitada üldkoosolekust isiklikult. Hagejad arvestasid sellega, et neid teavitatakse üldkoosoleku toimumiselt isiklikult, ega osanud oodata, et üldkoosolek võiks toimuda ilma kutsete saatmiseta. Üldkoosoleku kokkukutsumisel oluliselt liikmete õigusi rikkudes on juhtkond teinud liikmete jaoks kahjulikke otsuseid. Tulundusühistu kõrgeim võim peab jääma selle liikmetele.

Kostja

25. Kostja leiab, et vaidlusalune norm oli põhiseadusega vastuolus.

26. TÜS § 41 lõige 1 on dispositiivne norm. Enne selle kehtestamist nägi seadus ette võimaluse kehtestada põhikirjas üldkoosoleku kokkukutsumise viis. Tarbijaühistud kutsusid üldkoosolekuid kokku tavaliselt teate ajalehes ja kaupluste stendidel avaldamise kaudu. Vaidlusaluse normi kehtestanud seaduse eelnõu seletuskiri ei viita seadusandja soovile välistada üldkoosolekust

teavitamine ajalehekuulutuse kaudu, vaid selle sissejuhatuses on märgitud, et muudatuse peamiseks eesmärgiks oli lihtsustada juriidiliste isikute tegevuse reegleid, eelkõige liigseid formaalsusnõudeid kaotades. Alates 31. märtsist 2014 on välistatud erinevad tõlgendusvõimalused ja suure liikmeskonnaga tulundusühistu võib üldkoosoleku kokku kutsuda teate päevalehes ja ühistu kodulehel avaldamisega.

27. Norm on vaidluses asjassepuutuv ja formaalselt põhiseaduspärane. Kostja on põhiõigusvõimeline, kellele laienevad võrdsuspõhiõigus ja ettevõtlusvabadus. Vaidlusalune norm riivab põhjendamatult kostja ettevõtlusvabadust ja võrdsuspõhiõigust.

28. Kostja liikmeskonnas on üle 38 000 liikme, kes osalevad küll tarbimises, aga mitte üldkoosolekutel. Üldkoosolek ei saavuta kunagi esimesel korral pooltest liikmetest moodustuvat kvoorumit, mistõttu on alati vaja kokku kutsuda korduskoosolek, mis tähendab, et teated tuleb saata kõigile liikmetele kaks korda. Kuna lihtkirja puhul ei saa tõendada selle kättesaamist, tuleks teated saata tähtitud kirjaga, mille postikulu oluks 2013. aastal ligi 163 859 eurot 20 senti, trükkimis- ja paberikulud 38 766 eurot, lisaks põhi- ja korduskoosoleku teadete saatmisele kuluv tööaeg üle 640 tunni. Lisaks kord aastas toimuvale korralisele üldkoosolekule on vaja kokku kutsuda ka erakorralisi üldkoosolekuid. Üldkoosoleku korraldamiseks suurte kulutuste tegemise nõue riivab ettevõtlusvabadust. Seadusandja ei ole arvestanud, et tulundusühistu vormis tegutsevad kõige enam tarbijaühistud, kuhu kuulub arvukalt isikuid. Kõigil tulundusühistutel ei pruukinud olla võimalik sedavõrd suuri kulutusi teha.

29. Vaidlusalune norm ei lubanud saata kutseid elektrooniliselt, kuna kutse tuli saata liikmete nimekirja kantud aadressil. TÜS § 15 lõike 1 punkti 1 järgi tuleb ühistu liikmete nimekirja kanda tema elu- või asukoht. ÄS § 62 lõige 5 järgi on isiku aadressiks maja ja korteri number, tänava või talu nimi, asula, kohaliku omavalitsuse üksuse ja maakonna nimi, postisihthumber. E-posti teel ei saanud kutseid saata ka seetõttu, et Riigikohus on asunud asjas nr 3-2-1-123-07 tehtud otsuse p-s 14 seisukohale, et e-kirja tähtjaks saajani jõudmise risk lasub saatjal. Kostja ei saaks tõendada, et liige on üldkoosoleku kutse tähtjaks kätte saanud. Pealegi teab kostja üksnes 6,3% oma liikmete e-posti aadresse, seejuures teadmata, kas need on ka tegelikult kasutuses. Kõigil liikmetel tõenäoliselt ei olegi e-posti aadressi.

30. Kostja ei saanud kuidagi vaidlusaluse normi mõju vältida, kuna tulundusühistu ümberkujundamine ei ole lubatud (ÄS § 478 lõige 1).

31. Sellisel ettevõtlusvabaduse riivel ei olnud mõistlikku põhjendust. Seadusandja ei pidanud enne ega pärast vaidlusaluse normi kehtimise aega nõutavaks liikmete isiklikult tähtitud kirjaga teavitamist. Liikmete õigus olla teavitatud tähtitud kirjaga paneb tulundusühistule liiga suure koormuse. 16. veebruaril 2009 ja 19. märtsil 2013 toimusid nn nõukogu valimise koosolekud. Neist esimese toimumisest teatati avalikult ja sellel osales 1397 liiget, teise puhul saadeti kutsed tähtitult ja sellel osales vaid 1175 liiget. Aktiivsed liikmed on aastakümnete jooksul harjunud praktikaga, et teade ilmub ajalehes ja pannakse kaupluste infostendidele. Tegemist on tarbetu sekkumisega ettevõtlusvabadusse, kuivõrd tähtitud kirjaga teavitamise nõue ei taga liikmete aktiivsemat osalemist ühistu juhtimises. Seetõttu ei ole abinõu sobiv üldkoosoleku toimumisest liikmete teavitamise eesmärgi saavutamiseks. Abinõu ei olnud ka vajalik, kuna kauplustes ja ajalehes kuulutamine tagab vähemalt sama efektiivselt liikmete teavitamise.

32. Abinõu ei olnud ka mõõdukas, kuna praktika näitas, et tähtitud kirjaga teavitamine ei suurendanud üldkoosolekul osalejate arvu, samas oli tegu intensiivse riivega. Arvestades, et Eesti tarbijate ühistuid ühendaval ETK Grupil on u 83 000 liiget, ohustas kohustus saata igal aastal sellisel hulgal tähtitud kirju ühistute likviidsust. Üldkoosoleku kokkukutsumiseks kuluvat raha saanuks otstarbekamalt kasutada, raha puudumisel ähvardas ühistuid sundlõpetamine.

33. Tulundusühistud on üldkoosoleku korraldamisel võrreldavad eelkõige aktsiaseltsiga, kuna ka aktsiaseltsil võib olla arvukalt liikmeid, osaühingul ilmselt aga mitte. TÜS § 3 lõige 1 ei piira asjakohase võrdlusgrupi valikut. Aktsiaseltsi puhul võimaldas seadus üldkoosoleku palju lihtsamalt ja odavamalt kokku kutsuda. Seadusega koheldi tulundusühistuid halvemini, ilma et sellel olnuks legitiimset eesmärki. Tulundusühistu liikmed ei vajanud rohkem kaitset kui aktsionärid.

34. Hagejatel ei saa olla õiguspärast ootust põhiseaduse vastase normi kehtivuse suhtes.

Õiguskantsler

35. Õiguskantsler leiab, et vaidlusalune norm oli osas, milles see ei võimaldanud tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumist muul viisil kui teate saatmisega kõigile liikmetele liikmete nimekirja kantud aadressil, vastuolus PS §-ga 14 koosmõjus §-ga 31.

36. Vaidlusalune norm on asjassepuutuv. Riigikohus on leidnud, et aktsiaseltsi üldkoosoleku toimumisest kõigile aktsionäridele teatamata jätmine on oluline rikkumine, mis toob kaasa koosoleku otsuse tühisuse (ÄS § 296). Sama tuleb järeldada ka tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumise korra rikkumise kohta. TÜS § 41 lõike 1 dispositiivsena tõlgendamise vastu räägib see, et varem sõnaselgelt ette nähtud võimalus üldkoosolekust teatamise kord põhikirjas teisiti sätestada kaotati alates 1. juulist 2009. TÜS-i normides tuuakse läbivalt sõnaselgelt ära juhud, mil võib põhikirjas normist erinevalt reguleerida. Tulundusühistu puhul ei saa lähtuda ÄS § 294 lõikest 1, kuna TÜS § 64 lõige 2 viitab äriseadustikus aktsiaseltsi kohta sätestatu kohaldumisele tulundusühistu nõukogu osas, aga tulundusühistu üldkoosoleku kutsub kokku juhatus. Tõlgendus, et tulundusühistu üldkoosoleku toimumisest võiks teatada ka päevalehes, läheks vastuollu õigusselguse põhimõttega. Kuna hagejad taotleavad kostja üldkoosoleku korduskoosoleku otsuse tühisuse tuvastamist põhjusel, et kutsut ei saadetud kõigile liikmetele, on norm asjassepuutuv osas, milles see ei võimalda tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumist muul viisil kui teate saatmisega kõigile liikmetele liikmete nimekirja kantud aadressil. Vaidlusalune norm on formaalselt põhiseaduspärane.

37. Äriühingu sisemist korraldust puudutavat regulatsiooni saab võrrelda teise äriühingu regulatsiooniga. Kui aga väidetakse, et äriühingu juhtimise korraldus on sedavõrd koormav, et takistab äriühingu toimimist, tuleb esmalt kontrollida õigusakti vastavust PS §-le 14. Äriühingud on abstraktsioonid ja nende olemus sõltub õigusest, mille kujundamisel on seadusandjal lai mänguruum. Samas mõjutab sisemine korraldus ka äriühingut väliselt, nt tema konkurentsivõime kaudu. Põhiõigusest menetlusele ja korraldusele tuleneb riigi kohustus luua ettevõtlusvabaduse (PS § 31) teostamiseks vajalik õiguslik raam. Seega riivab vaidlusalune säte põhiõigust menetlusele ja korraldusele koosmõjus ettevõtlusvabadusega.

38. TÜS § 15 lõike 1 punkti 1 järgi kantakse liikmete nimekirja tema elu- või asukoht. ÄS § 172 lõike 1 alusel võidakse osaühingu koosoleku teade saata nii osanike nimekirja kantud aadressil kui ka elektronposti aadressil. TÜS § 41 lõige 1 reguleerib üldkoosolekute kokkukutsumist ja teeb seda teisiti kui äriseadustik osaühingute puhul, kusjuures TÜS § 3 lõige 1 võimaldab tulundusühistule äriseadustikus osaühingu kohta sätestatud kohaldada tingimusel, et TÜS ei sätesta teisiti. Vaidlusaluses normis nimetatud aadressi ei saa tõlgendada elektronposti aadressina ka seetõttu, et hiljem täiendati TÜS § 41 lõikega 1¹, mis näeb ette lõikes 1 sätestatud aadressi asemel võimaluse saada kutse elektronposti aadressil, st erinevate aadresside kasutamise võimalus on määratud erinevates lõigetes.

39. Kostjal on üle 38 000 liikme ja neist üksnes 6,3% e-posti aadressid on teada. Kõigil liikmetel ei pruugi e-posti aadresse ollagi. Igal juhul tähendaks oma liikmete e-posti aadresside saamine kostjale lisakulu. Tulundusühistu üldkoosolek on ühistu kõrgeim organ, millel on ulatuslik otsustusõigus. Üldkoosoleku koormust võidakse vähendada üldkoosoleku pädevuse üleandmisega volinike koosolekule (TÜS § 54 lõige 1), kuid selleks peab üldkoosolek muutma põhikirja. TÜS § 41 lõikest

1 tulenev nõue koormab kostjat sedavõrd, et takistab äriühingu juhtimist. Sarnase aktsiaseltsi puhul võib aga avalikustada üldkoosoleku toimumise teate üleriigilise levikuga päevalehes. Samas võib olla kaalutlusi, mis lähtuvad tulundusühistu eesmärgist toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve läbi ühise majandustegevuse (TÜS § 1 lõige 1), tingides vajaduse teavitada tulundusühistu liikmeid intensiivsemalt kui aktsionäre.

Justiitsminister

40. Justiitsminister leiab, et vaidlusalune säte ei ole asjassepuituv.

41. Riik on näinud ette viis äriühingu põhiliiki eesmärgiga võimaldada igalühel valida endale sobivaim. Erinevat liiki ühingutele on kehtestatud erinevad reeglid, lähtudes konkreetse ühingu vormi eesmärgist ja olemusest. Osa äriühingutele kehtestatud reeglitest on sarnased või erinevatele äriühingutele kohaldatakse samu sätteid. Ühinguõiguse reeglid peavad tagama tasakaalu ühingu tegevusest puudutatud isikute (sh vähemusosanikud, -aktsionärid, võlausaldajad, ühing) õigustes ja kohustustes. TÜS § 3 lõige 1 viitab osaühingule, kuna nii tulundusühistule kui ka osaühingule on omane liikmete tihe seos ühinguga. TÜS § 64 lõike 2 otseviide aktsiaseltsile on põhjendatud sellega, et ka osaühingu vastav regulatsioon viitab aktsiaseltsi vastavale regulatsioonile (ÄS § 189 lõige 2). See ei tähenda, et tulundusühistule tulebki üldjuhul kohaldada aktsiaseltsile kehtestatud reegleid, kuigi erandjuhtudel on see võimalik. Tulundusühistu olemuslik sarnasus osaühinguga ning tihe seos ühistu ja tema liikmete vahel õigustab liikmete suurema kaasatuse nõuet. Tulundusühistu liikmeskonna suurusest tuleneva juhtimise keerukusega on seadusandja juba arvestanud, nähes selleks ette volinike koosoleku moodustamise võimaluse (TÜS § 54), mis lihtsustab seaduse järgi üldkoosoleku pädevuses olevate asjade otsustamist.

42. Vaidlusalune norm ei reguleerinud üldkoosoleku kokkukutsumist ammendavalt ega välistanud normi kohaldamist koosmõjus TÜS § 3 lõikega 1 ja ÄS § 172 lõike 1 teise lausega, s.o teate saatmist ka elektronpostiga. TÜS § 41 lõike 1 eesmärk on tagada võimalikult paljude isikute informeeritus ja teate elektronpostiga saatmine tagab selle eesmärgi täitmise. Sarnaselt on ringkonnakohus hiljuti elektrooniliste vahendite abil üldkoosolekul hääletamise kohta leidnud, et ka MTÜ-de puhul võivad isikuvalimised toimuda e-valimiste teel, kuigi seadusandja ei ole seda MTÜ-de puhul ette näinud, sest isikuvalimiste e-hääletus ei ole isiku tegevust reguleerivates õigusaktides keelatud (Tallinna Ringkonnakohtu 5. novembri 2013. a määrus nr 2-13-34952).

43. Välistatud ei olnud analoogia korras ka aktsiaseltsi asjakohaste sätete kohaldamine, st teadete avaldamine üleriigilise levikuga päevalehes (ÄS § 294 lõige 1). Vaidlusaluse normi kehtestanud seaduse eelnõu seletuskirjast nähtub, et sätet muudeti eesmärgiga täpsustada üldkoosoleku kokkukutsumise teate saatmise korda. Sellest ei nähtu, et oleks soovitud välistada teadete saatmist reguleerivate ülalviidatud teiste sätete kohaldamine.

44. TÜS § 41 lõige 1 on mitmeti tõlgendatav. Grammatilise tõlgenduse järgi tulnuks kutse saata posti teel. Süstemaatiliselt tõlgendades võis teate saata ka elektronpostiga. Analoogia korras võis teate avaldada ka üleriigilise levikuga päevalehes. Erinevate tõlgendusvõimaluste olemasolul peab kohus eelistama põhiseadusega kooskõlas olevat tõlgendust. TÜS § 41 lõike 1 tõlgendusest ei sõltu, kas kostja üldkoosoleku otsus on tühine või mitte. Üldkoosoleku otsuse tühisuse tuvastamiseks tuleb koosmõjus kohaldada TÜS § 41 lõiget 1, § 3 lõiget 1 ja ÄS § 172 lõike 1 teist lauset, samuti ÄS § 294 lõiget 1.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

45. Tulundusühistu seaduse § 41 „Üldkoosoleku kokkukutsumise teade“ lõige 1 (alates 1. juulist 2009 kehtiv redaktsioon):

„Juhatus saadab üldkoosoleku toimumise teate kõigile liikmetele. Teade saadetakse liikmete nimekirja kantud aadressil. Kui ühistu teab või peab teadma, et liikme aadress erineb liikmete

nimekirja kantust, tuleb teade saata ka sellel aadressil. Teade peab olema saadetud selliselt, et see jõuaks saaja aadressile tavalise edastamise korral vähemalt üks nädal enne üldkoosoleku toimumist.”

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

46. Kolleegium kontrollib esmalt vaidlusaluse sätte asjassepuutuvust (I) ja tõlgendab seejärel sätte sisu ja eesmärgi (II). Lõpuks hindab kolleegium sätte põhiseaduspärasust (III).

I

47. Asjassepuutuvaks tuleb lugeda see isiku suhtes kohaldatud norm, mis vaatlusalust suhet või olukorda tegelikult reguleerib (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 2. novembri 2006. a otsus asjas nr 3-4-1-8-06, punkt 17).

48. Tartu Maakohus jättis kohaldamata TÜS § 41 lõike 1 selle alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis. TÜS § 41 lõige 1 jõustus 1. juulil 2009 ja kehtib muutumatult tänaseni. Siiski nõustub kolleegium maakohuga, et praeguse vaidluse lahendamiseks tuleb sätet kohaldada kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis. Nimelt hakkasid 31. märtsil 2014 kehtima TÜS § 41 uued lõiked 1¹ ja 1², mis samuti reguleerivad üldkoosoleku kokkukutsumist, nähes ette teate edastamise võimaluse elektronposti aadressil ja erireeglid enam kui 50 liikmega ühistutele. Seega on üldkoosoleku kokkukutsumise regulatsioon tervikuna alates 31. märtsist 2014 teistsuguse sisuga.

49. TÜS § 41 lõige 1 nägi ette tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumise korra. Hagejad taotleavad kostja 17. veebruari 2012. a üldkoosoleku korduskoosoleku otsuse tühisuse tuvastamist üldkoosoleku kokkukutsumise korra olulise rikkumise tõttu. TÜS § 42 sätestab praegusel ajal ja sätestas ka vaidlusaluse sätte kehtimise ajal üldkoosoleku otsuse tühisuse, kui üldkoosoleku kokkukutsumisel on oluliselt rikutud seaduse nõudeid. Järelikult sõltub põhikohtuasja lahendamine TÜS § 41 lõike 1 kohalduvusest.

50. TÜS § 41 lõige 1 sätestab, et juhatus saadab üldkoosoleku toimumise teate kõigile liikmetele liikmete nimekirja kantud aadressil. Kostja põhikiri nägi ette, et üldkoosoleku kokkukutsumise teade avaldatakse Tartu linnas ja maakonnas avaldatavas ajalehes, samuti ühistu iga kaupluse avalikul stendil. Sellest kostja kutsete saatmisel ka lähtus. Kostja väidab, et sellist liikmete teavitamist võimaldab vaidlusaluse sätte tõlgendus, ning alternatiivselt, et säte ei ole põhiseaduspärane, koormates tulundusühistuid ebaproportsionaalselt.

51. Kolleegium selgitab, kas TÜS § 41 lõige 1 oli dispositiivne või imperatiivne säte. TÜS § 41 lõike 1 dispositiivsuse korral sai kostja näha oma põhikirjas õiguspäraselt ette teistsuguse üldkoosolekust teatamise korra, mistõttu säte ei ole asjassepuutuv. TÜS § 41 lõike 1 imperatiivsuse korral oli see kostjale kohustuslik ja säte on praeguses vaidluses asjassepuutuv.

52. Vaidlusalust sätet kehtestades tunnistas seadusandja kehtetuks TÜS § 41 lõikest 1 selles kuni 30. juunini 2009 sisaldunud viimase lause, mis ütles: „Põhikirjas võib ette näha teistsuguse teatamise korra.“ Seega ei saa õigeks pidada tõlgendust, et TÜS § 41 lõige 1 oli pärast 30. juunit 2009 dispositiivne ja tulundusühistu põhikirjas võis üldkoosoleku toimumisest teatamise korra ette näha teisiti. Kui seadusandja võttis sätte sõnastusest välja põhikirjas teistsuguse regulatsiooni kehtestamise võimaluse, saab sellest vaid järeldada, et seadusandja pidas vajalikuks sellise võimaluse edaspidi välistada. Tulundusühituseadus näeb täna ja nägi ka vaidlusaluse sätte kehtimise ajal paljudes teistes sätetes sõnaselgelt ette juhud, mida võib põhikirjas teisiti reguleerida. Neist sätetest erinevalt ei luba TÜS § 41 lõige 1 üldkoosoleku toimumisest teatamise korda enam alates 1. juulist 2009 teisiti reguleerida. Järelikult oli TÜS § 41 lõige 1 imperatiivne säte ja seetõttu ei võinud kostja põhikirjas teistsugust korda sätestada.

53. Seega on TÜS § 41 lõige 1 alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis praeguses asjas asjassepuutuv norm.

II

54. Enne asjassepuutuva sätte põhiseaduspärasuse hindamist tõlgendab kolleegium sätet, arvestades seejuures ka sätte ajaloolist kujunemist. Vaieldakse selle üle, kuidas tuleb mõista TÜS § 41 lõikega 1 juhatusele pandud kohustust saata üldkoosoleku toimumise teade liikmete nimekirja kantud aadressil. Mõiste „aadress“ sisustamisel tuleb arvestada nii sätte eesmärki ja seost teiste sätetega kui ka sõna tähendust tavakeeles.

55. Varasemaga võrreldes on sõna „aadress“ tähendusväli laienenud ning praegusel ajal ei tähista see üksnes elu- või asukoha (posti)aadressi. Ka Õigekeelsussõnaraamatu 2013. aasta väljaandest nähtub, et informaatikas on see sõna mh seadme, mälupea ja võrguobjekti tähiseks ning olemas on sellised sõnad nagu postiaadress, meiliaadress, kodulehe aadress. Seega saab sõna tänapäevasest tähendusest lähtudes mõista seda ka e-posti aadressina.

56. Kolleegium ei nõustu õiguskantsleri väitega, et kuna 31. märtsil 2014 jõustus TÜS § 41 lõige 1¹, mille järgi võib lõikes 1 sätestatud aadressi *asemel* kutse saata elektronposti aadressil, siis ei saa vaidlusaluses sättes tõlgendada aadressi e-posti aadressina. Kuigi TÜS § 41 lõige 1 jäi muutmata ka pärast lõigete 1¹ ja 1² lisamist, ei ole õige vaidlusaluse sätte tõlgendamisel lähtuda samas paragrahvis seadusandja hiljem tehtud muudatustest. Lähtuda tuleb sellest, kuidas tuli sätet sisustada selle kehtivusajal. Seadusandja ei pruugi muuta seadust üksnes teistsuguse regulatsiooni kehtestamise eesmärgiga, vaid võib seadust täiendada ka õigusselguse huvides, ilma et regulatsiooni sisu tegelikult muudetakse. Näiteks nõuet, et liige peab üldkoosoleku kutse saama kätte nädal enne koosoleku toimumist, põhjendas seadusandja sellega, et muudatus vastab välja kujunenud kohtupraktikale (vt mittetulundusühingute seaduse, sihtasutuste seaduse, tulundusühituseaduse ja äriseadustiku muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja lk 42, XI Riigikogu koosseisu 271 SE).

57. TÜS § 15 lõige 1 sätestab ühistu juhatuse kohustuse pidada ühistu liikmete nimekirja ja sama lõike punkt 1 kohustab sellesse nimekirja kandma liikme elu- või asukoha. Seda tuleb mõista nn tavapostiaadressina, kuigi erinevalt vaidlusalusest sättest siin sõna „aadress“ ei kasutata. TÜS § 15 lõige 2 lubab liikmete nimekirja kanda ka muid andmeid, st neid, mida lõikes 1 ei ole nimetatud. Seega võidakse liikmete nimekirja kanda ka e-posti aadressid. Seega, arvestades TÜS § 15 lõigetega 1 ja 2, tuleb TÜS § 41 lõiget 1 tõlgendada selliselt, et tulundusühistu liikmeid tuli teavitada isiklikult liikmete nimekirja kantud aadressil, milleks võis olla nii tavaposti- kui ka e-posti aadress. TÜS § 41 lõike 1 teine lause sätestab: „Kui ühistu teab või peab teadma, et liikme aadress erineb liikmete nimekirja kantust, tuleb teade saata ka sellel aadressil.“ Sellest nähtub normi eesmärk teavitada kõiki tulundusühistu liikmeid üldkoosoleku toimumisest.

58. Seadusandja eesmärgi TÜS § 41 lõike 1 kehtestamisel leiab selle kehtestanud seaduse eelnõu seletuskirjast. Selles põhjendatakse: „Et üldkoosoleku toimumisest saaksid teada võimalikud paljud liikmed, pannakse ühistu juhatusele kohustus saata üldkoosoleku toimumise teade ka liikme tegelikul aadressil, kui see erineb liikmete nimekirja kantud aadressist ning juhatus teab seda aadressi või peab seda teadma“ (vt viide eespool punktis 56). Seega seadis seadusandja eesmärgiks tulundusühistu liikmete individuaalse teavitamise tagamaks, et võimalikult paljud liikmed saaksid üldkoosoleku toimumisest teada.

59. Järelikult tuleneb arusaam, mille järgi saab TÜS § 41 lõikes 1 alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis nimetatud aadressi mõista nii tava- kui ka e-posti aadressina, selle sätte grammatilisest ja süstemaatilise tõlgendamisest, olles kooskõlas regulatsiooni eesmärgiga ja seadusandja tahtega sätte kehtestamisel. Seega tuleb vaidlusalust sätet

tõlgendada selliselt, et tulundusühistu liikmeid tuli teavitada isiklikult liikmete nimekirja kantud n-ö tava- või e-posti aadressil.

III

60. Maakohus käsitles vaidlusaluse normi vastavust PS §-dele 31 ja 12, millest esimene sätestab ettevõtlusvabaduse, teine võrdsuspõhiõiguse. Riigikohus on varem leidnud, et ettevõtlusvabadus ja võrdsuspõhiõigus laienevad ka juriidilistele isikutele lähtuvalt PS § 9 lõikest 2 (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsus asjas nr 3-4-1-1-02, punktid 12 ja 13). Kolleegium jääb selle seisukoha juurde ja peab ka praeguses asjas asjakohaseks kontrollida PS §-de 31 ja 12 riivet ja rikkumist.

61. Riigikohus on asunud seisukohale, et ettevõtlusvabaduse kaitseala hõlmab ka ettevõtluse vormidele kehtestatud reegleid (vt nt põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. juuni 2012. a otsus asjas nr 3-4-1-3-12, punkt 41). Vaidlusalusest normist tulenev kohustus teatud viisil tulundusühistu juhtorganit kokku kutsuda, sh sellega seotud kulutusi kanda, riivab ettevõtja vabadust ise oma tegevust kujundada. Seega riivab kõnealune säte PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust.

62. Võrdsuspõhiõiguse väidetava rikkumise kontrolliks tuleb esmalt leida võrreldav grupp, keda koheldakse soodsamalt. Menetlusosalised on tulundusühistut võrrelnud osaühingu ja aktsiaseltsiga. Kolleegium mõnab, et põhimõtteliselt saab tulundusühistut võrrelda nii osaühingu kui ka aktsiaseltsiga. Lähtudes praeguse asja probleemist, on asjakohane võrdlus aktsiaseltsiga – tulundusühistu arvukaid liikmeid tuli teavitada üldkoosoleku toimumisest isiklikult nende enda antud aadressil, samas kui aktsionäride suure arvu puhul oli nende teavitamiseks ette nähtud erikord.

63. Aktsiaseltsile on omane suur aktsionäride arv, seevastu osaühingul on üldjuhul vähe osanikke. ÄS § 294 lõige 1 nägi ka vaidlusaluse normi kehtivuse ajal ette, et kui aktsiaseltsil on üle 50 aktsionäri, ei pea juhatus aktsionäridele üldkoosoleku toimumise teateid saatma, kuid üldkoosoleku toimumise teade tuleb avaldada vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Selline kord on äriühingule mugavam ja odavam. Järelikult nägi see säte aktsiaseltsile ette soodsama olukorra kui vaidlusalune norm tulundusühistule. Seevastu osaühingu osanike koosoleku kokkukutsumine ÄS § 172 lõikes 1 oli sätestatud sisuliselt sama moodi kui tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumine TUS § 41 lõikes 1 kuni 31. detsembrini 2010. Alates 1. jaanuarist 2011 sätestati osaühingu puhul sõnaselgelt osanike e-postiga üldkoosolekust teavitamise võimalus. Seevastu ajalehekuulutusega teavitamise õigust, mida kostja peab piisavaks, ei ole osaühingul, sõltumata osanike arvust, tänaseni. Kuna osaühingule kohalduvad normid ei olnud soodsamad, ei ole ka asjakohane võrrelda tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumise reegleid osaühingu osanike koosolekust teavitamise normidega.

64. Lähtuvalt eeltoodust koheldakse tulundusühistuid üldkoosoleku toimumisest teatamisel rangemalt kui aktsiaseltsi üldkoosoleku kokkukutsumisel.

65. Põhiõiguse riive ei ole põhiseaduse vastane, kui riivel on legitiimne eesmärk ja riive on selle saavutamiseks proportsionaalne.

66. Järgmiseks leiab kolleegium riive legitiimse eesmärgi. PS § 31 teise lause järgi võib seadus sätestada ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimused ja korra. Tegemist on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega, mida võib piirata mis tahes eesmärgil, mis ei ole põhiseadusega vastuolus. Riigikohtu üldkogu on leidnud, et ka PS § 12 on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus (Riigikohtu üldkogu 7. juuni 2011. a otsus asjas nr 3-4-1-12-10, punkt 31). Praeguses asjas tuleneb riive eesmärk normi eesmärgist – soovist tagada, et võimalikult paljud tulundusühistu liikmed saaksid üldkoosoleku toimumisest õigel ajal teada. See eesmärk pole põhiseadusega vastuolus ja on seega legitiimne.

67. Kolleegium ei kahtle ettevõtlusvabaduse ja võrdsuspõhiõiguse riive sobivuses ega vajalikkuses legitiimse eesmärgi saavutamiseks.

68. Riive mõõdukuse puhul tuleb kaaluda eesmärgi kaalukust ja riive intensiivsust.

69. Riive eesmärk, et võimalikult paljud tulundusühistu liikmed saaksid üldkoosoleku toimumisest teada, on tagada tulundusühistu liikme võimalus osaleda tulundusühistut puudutavate otsuste tegemises. Selleks, et üldkoosolekul osaleda, peab isik selle toimumisest teadma. Isik saab koosoleku toimumisest kõige suurema tõenäosusega teada siis, kui teda sellest isiklikult teavitatakse. Seega on riive eesmärk kaalukas.

70. Kolleegium analüüsib ettevõtlusvabaduse riive intensiivsust. Kostja leiab, et tähtitud kirjjade saatmine on kulukas, esimesel korral ei saada üldkoosoleku kvoorumi kokku ja seetõttu tuleb igal aastal korraldada vähemalt üks üldkoosolek ja selle korduskoosolek. Kolleegium märgib, et vaidlusalune norm ei näe ette üldkoosoleku toimumise teate tähtitud kirjaga saatmise kohustust (näiteks aktsiaseltsi puhul on tähtkirjaga saatmise kohustuse ette nähtud ÄS § 294 lõike 1 teises lauses). Teate lihtkirjaga saatmise kulu on oluliselt väiksem. Kolleegium leidis eespool, et TÜS § 41 lõige 1 võimaldas liikmete teavitamist ka e-posti teel (vt punkt 59). E-posti saatmise kulu on suhteliselt väike. Kuigi seadus ei kohusta tulundusühistu liikmeid e-posti aadresse esitama ja ilmselt seda kõigil liikmetel ka ei ole, võimaldab TÜS § 15 lõige 2 kanda liikmete nimekirja ka muid andmeid peale nende, mille sama paragrahvi lõige 1 ette näeb, seega ka e-posti aadressi. E-posti aadresside küsimine põhjustaks küll tulundusühistule ühekordse kulu, aga see tasuks end ära edaspidi paberposti kulude vähenemise tõttu. Uutelt liikmetelt lisaks seadusest tulenevatele kohustuslikele andmetele ka e-posti aadresside kogumine tooks kaasa minimaalse lisakulu. Arvestades eeltoodut, ei pea kolleegium ettevõtlusvabaduse riivet intensiivseks.

71. Lähtuvalt sellest, et isik saab talle otse saadetud infost palju suurema tõenäosusega teada kui muul moel levitatavast teabest ning et tulundusühistu sai valida soodsama teavitamisviisi kui liht- ja tähtkirjade saatmine, peab kolleegium TÜS § 41 lõikest 1 tulenenud PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabaduse riivet mõõdukaks.

72. Järgnevalt käsitleb kolleegium vaidlusalusest normist tulenenud PS §-s 12 sätestatud võrdsuspõhiõiguse riive mõõdukust, st võrdleb tulundusühistu üldkoosoleku kokkukutsumise regulatsiooni aktsiaseltsi üldkoosoleku kokkukutsumise normidega.

73. TÜS § 1 lõige 1 sätestab, et tulundusühistu on äriühing, mille eesmärk on toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve läbi ühise majandustegevuse. Liikmed osalevad selles tarbijatena või muude hüvede kasutajatena; hankijatena; tööpanuse kaudu; teenuste kasutamise kaudu või mõnel muul sarnasel viisil. ÄS § 221 lõige 1 sätestab seevastu, et aktsiaselts on äriühing, millel on aktsiateks jaotatud aktsiakapital. Järelikult on tulundusühistu eesmärk aktsiaseltsist erinev – ühistu puhul eeldatakse liikmete osalemist ühistu tegevuses, aktsiaselts on aktsionäride jaoks pigem võimalus paigutada kapitali.

74. Aktsiaseltsi ja tulundusühistu üldkoosolekutel otsustamine on olemuslikult erinev. ÄS § 236 lõikest 1 tuleneb, et üldjuhul annab iga aktsia eraldi hääleõiguse. Järelikult võib aktsiaseltsis olla enamusaktsionär või mõned aktsionärid, kelle hääled on üldkoosolekul otsustavad. Seevastu tulundusühistus on TÜS § 43 järgi igal liikmel üks hääl.

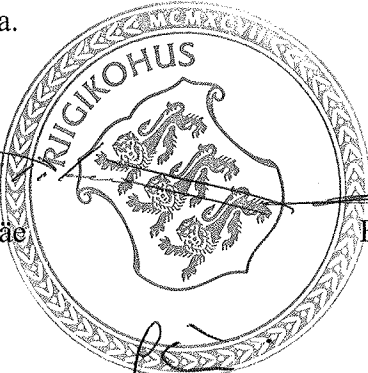
75. Kolleegium märgib, et ÄS § 478 lõike 1 järgi võib äriühingu ümber kujundada teist liiki äriühinguks, samas kui tulundusühistu ümberkujundamine muuks äriühinguks, samuti muu äriühingu tulundusühistuks ümberkujundamine ei ole lubatud. Seega on tulundusühistu ainuke äriühing, mida ei ole lubatud ümber kujundada. Selles ilmneb tulundusühistu erilisus võrreldes teiste äriühingutega ning tulundusühistu liikmete suurema kaitstuse vajadus enamusotsustuste eest võrreldes aktsionäride ja osanikega.

76. Lisaks sellele, et kostja saanuks oma üldkoosoleku korraldamise kulusid vähendada kutsete elektroonilise edastamisega, saanuks ühistu moodustada ka volinike koosoleku. TÜS § 54 võimaldab enam kui 200 liikmega tulundusühistu puhul põhikirjaga ette näha üldkoosoleku pädevuse täielikult või osaliselt üleandmise volinike koosolekule. Seejuures võib minimaalne volinike arv olla ka 20, millega oleks võimalik edaspidi otsuste tegemise kulusid oluliselt vähendada.

77. Silmas tuleb pidada, et isikud saavad äriühingut luues valida erinevate äriühinguvormide vahel. Seadusandja on loonud erinevad äriühinguvormid erinevate eesmärkide ja vajaduste jaoks, millest tulenevalt võivad ka nende suhtes kehtestatud reeglid erineda. Põhiseadus ei luba põhjendamatult ja ebaproportsionaalselt koormata (üht liiki) äriühinguid tingimustega, aga see ei tähenda, et äriühingute tegevust puudutavad reeglid peaksid olema alati ühesugused.

78. Arvestades seda, et vaidlusalune norm ei kohustanud tulundusühistut üldkoosoleku kokkukutsumiseks tegema ülemäära suuri kulutusi ning et üldkoosoleku oli võimalik asendada volinike koosolekuga, samuti et seadusandjal on lai otsustusruum erinevate äriühingute reeglite kujundamisel, ei riivanud TÜS § 41 lõige 1 alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis ebaproportsionaalselt võrdsuspõhiõigust.

79. Eeltoodule tuginedes leiab kolleegium, et TÜS § 41 lõige 1 alates 1. juulist 2009 kuni 30. märtsini 2014 kehtinud redaktsioonis oli põhiseadusega kooskõlas, ning jätab põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 15 lõike 1 punkti 6 alusel Tartu Maakohtu taotluse rahuldamata.

Priit Pikamäe

Eerik Kergandberg

Jüri Põld

Tambet Tampuu

Saale Laos